

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

5 aprilie 2017*

„Trimitere preliminară — Fiscalitate — Taxa pe valoarea adăugată — Directiva 2006/112/CE — Articolele 2 și 273 — Legislație națională care prevede o sancțiune administrativă și o sancțiune penală pentru aceleași fapte referitoare la neplata taxei pe valoarea adăugată — Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene — Articolul 50 — Principiul *ne bis in idem* — Identitate de persoană acuzată sau sancționată — Lipsă”

În cauzele conexe C-217/15 și C-350/15,

având ca obiect două cereri de decizie preliminară formulate în temeiul articolului 267 TFUE de Tribunale di Santa Maria Capua Vetere (Tribunalul din Santa Maria Capua Vetere, Italia), prin deciziile din 23 aprilie și din 23 iunie 2015, primite de Curte la 11 mai și la 10 iulie 2015, în procedurile penale împotriva

Massimo Orsi (C-217/15),

Luciano Baldetti (C-350/15),

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul T. von Danwitz (raportor), președinte de cameră, domnii E. Juhász și C. Vajda, doamna K. Jürimäe și domnul C. Lycourgos, judecători,

avocat general: domnul M. Campos Sánchez-Bordona,

grefier: doamna V. Giacobbo-Peyronnel, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 8 septembrie 2016,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru domnul Orsi, de V. Di Vaio, avvocato;
- pentru domnul Baldetti, de V. Di Vaio și de V. D'Amore, avvocati;
- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de G. Galluzzo, avvocato dello Stato;
- pentru guvernul ceh, de J. Vláčil și de M. Smolek, în calitate de agenți;
- pentru guvernul francez, de G. de Bergues, de D. Colas, de F.-X. Bréchet, de E. de Moustier și de S. Ghiandoni, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: italiana.

— pentru Comisia Europeană, de F. Tomat, de M. Owsiany-Hornung și de H. Krämer, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 12 ianuarie 2017,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererile de decizie preliminară privesc interpretarea articolului 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”) și a articolului 4 din Protocolul nr. 7 la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”).
- 2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul a două proceduri penale declanșate împotriva domnului Massimo Orsi și, respectiv, a domnului Luciano Baldetti, pentru infracțiuni pe care aceștia le-ar fi săvârșit în materie de taxă pe valoarea adăugată (TVA).

Cadrul juridic

CEDO

- 3 Articolul 4 din Protocolul nr. 7 la CEDO, intitulat „Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori”, prevede:

„1. Nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal de către jurisdicțiile aceluiși stat pentru săvârșirea infracțiunii pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă conform legii și procedurii penale ale acestui stat.

2. Dispozițiile paragrafului precedent nu împiedică redeschiderea procesului, conform legii și procedurii penale a statului respectiv, dacă fapte noi sau recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente sunt de natură să afecteze hotărârea pronunțată.

3. Nicio derogare de la prezentul articol nu este îngăduită în temeiul articolului 15 din convenție.”

Dreptul Uniunii

- 4 Articolul 2 alineatul (1) din Directiva 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată (JO 2006, L 347, p. 1, Ediție specială, 09/vol. 3, p. 7) stabilește operațiunile supuse TVA-ului.
- 5 Potrivit articolului 273 din această directivă:

„Statele membre pot impune alte obligații pe care le consideră necesare pentru a asigura colectarea în mod corect a TVA și a preveni evaziunea, sub rezerva cerinței de tratament egal al operațiunilor interne și operațiunilor efectuate între statele membre de către persoane impozabile și cu condiția ca respectivele obligații să nu genereze, în comerțul între statele membre, unele formalități în legătură cu trecerea frontierelor.

[...]”

Dreptul italian

- 6 Articolul 13 alineatul 1 din decreto legislativo n. 471, Riforma delle sanzioni tributarie non penali in materia di imposte dirette, di imposta sul valore aggiunto e di riscossione dei tributi, a norma dell'articolo 3, comma 133, lettera q), della legge 23 dicembre 1996, n. 662 [Decretul legislativ nr. 471 privind reforma sancțiunilor fiscale fără caracter penal în domeniul impozitelor directe, al taxei pe valoarea adăugată și al perceperii taxelor, în conformitate cu articolul 3 alineatul 133 litera q) din Legea nr. 662 din 23 decembrie 1996] din 18 decembrie 1997 (supliment ordinar la GURI nr. 5 din 8 ianuarie 1998) are următorul cuprins:

„Orice persoană care nu achită, în tot sau în parte, în termenele prevăzute, plățile anticipate, plățile periodice, plățile de regularizare sau soldul impozitului datorate conform declarației, după deducerea, în aceste cazuri, a valorii plăților periodice și a plăților anticipate, chiar dacă acestea nu au fost efectuate, este pasibilă de o sancțiune administrativă în valoare de 30 % din fiecare sumă neachitată, chiar și atunci când, în urma corectării erorilor materiale sau de calcul constatate cu ocazia controlului declarației anuale, rezultă că suma datorată este mai mare sau că excedentul deductibil este mai mic. [...]”

- 7 Articolul 10 bis din decreto legislativo n. 74, Nuova disciplina dei reati in materia di imposte sui redditi e sul valore aggiunto, a norma dell'articolo 9 della legge 25 giugno 1999, n. 205 (Decretul legislativ nr. 74 de adoptare a unei noi reglementări privind infracțiunile în materie de impozit pe venit și de taxă pe valoarea adăugată, în temeiul articolului 9 din Legea nr. 205 din 25 iunie 1999) din 10 martie 2000 (GURI nr. 76 din 31 martie 2000, p. 4, denumit în continuare „Decretul legislativ nr. 74/2000”) prevede:

„Se pedepsește cu închisoarea de la șase luni la doi ani fapta oricărei persoane de a nu plăti, în termenul prevăzut pentru depunerea declarației anuale de plătitor de venit, rețineri la sursă rezultate din certificatul emis persoanelor impozabile pentru care se efectuează reținerea la sursă, în valoare mai mare de 50 000 de euro pentru fiecare perioadă fiscală.”

- 8 Articolul 10 ter din acest decret, intitulat „Neplata TVA-ului”, prevede:

„Prevederile articolului 10 bis se aplică în limitele prevăzute și persoanelor care nu achită taxa pe valoarea adăugată, datorată conform declarației anuale, în termenul prevăzut pentru efectuarea plăților anticipate aferente perioadei fiscale următoare.”

Procedurile principale și întrebarea preliminară

- 9 În perioadele fiscale în discuție în litigiile principale, domnul Orsi era reprezentantul legal al S.A. COM Servizi Ambiente e Commercio Srl, iar domnul Baldetti al Evoluzione Maglia Srl.
- 10 Domnii Orsi și Baldetti au fost trimiși în judecată în fața Tribunale di Santa Maria Capua Vetere (Tribunalul din Santa Maria Capua Vetere, Italia) pentru infracțiunea prevăzută și sancționată la articolul 10 ter din Decretul legislativ nr. 74/2000 coroborat cu articolul 10 bis din acesta, pentru motivul că, în calitate de reprezentanți legali ai acestor societăți, nu ar fi achitat în termenele prevăzute de lege TVA-ul datorat în temeiul declarației anuale pentru perioadele fiscale în discuție în litigiile principale. Cuantumul TVA-ului neachitat s-ar ridica, în fiecare caz, la mai mult de un milion de euro.
- 11 Aceste proceduri penale au fost inițiate după ce Agenzia delle Entrate (administrația fiscală) a denunțat aceste infracțiuni la Procura della Repubblica (Parchet). În cadrul procedurilor penale respective, s-a instituit măsura sechestrului asigurator atât asupra bunurilor domnului Orsi, cât și asupra bunurilor domnului Baldetti, măsură împotriva căreia fiecare dintre aceștia a introdus o cerere de reexaminare.

12 Înainte de inițierea procedurilor penale menționate, cuantumurile TVA-ului în discuție în litigiile principale au făcut obiectul unei înștiințări de plată din partea administrației fiscale, care nu doar a stins datoria fiscală, ci a și aplicat o sancțiune fiscală pecuniară în privința S.A. COM Servizi Ambiente e Commercio și a Evoluzione Maglia, reprezentând 30 % din cuantumul datorat cu titlu de TVA. În urma unei tranzacții privind aceste înștiințări de plată, acestea au rămas definitive, nefiind contestate.

13 În aceste condiții, Tribunale di Santa Maria Capua Vetere (Tribunalul din Santa Maria Capua Vetere) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„În sensul articolului 4 din Protocolul nr. 7 la CEDO și al articolului 50 din cartă, dispoziția de la articolul 10 ter din Decretul legislativ nr. 74/2000, în măsura în care permite să se procedeze la examinarea răspunderii penale a unei persoane care, pentru aceleași fapte (neplata TVA-ului), a făcut deja obiectul unei înștiințări de plată definitive emise de administrația financiară a statului, însoțită de o sancțiune administrativă [...], este conformă dreptului Uniunii?”

Cu privire la întrebarea preliminară

14 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 50 din cartă și articolul 4 din Protocolul nr. 7 la CEDO trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiile principale, care permite declanșarea unui proces penal pentru neplata TVA-ului după aplicarea unei sancțiuni fiscale definitive pentru aceleași fapte.

15 Întrucât instanța de trimitere se referă nu numai la articolul 50 din cartă, ci și la articolul 4 din Protocolul nr. 7 la CEDO, trebuie amintit că, deși, astfel cum confirmă articolul 6 alineatul (3) TUE, drepturile fundamentale garantate de CEDO constituie principii generale ale dreptului Uniunii și deși articolul 52 alineatul (3) din cartă prevede că drepturile conținute în aceasta, corespunzătoare drepturilor garantate de CEDO, au același înțeles și aceeași întindere ca și cele pe care le conferă convenția amintită, aceasta din urmă nu constituie, atât timp cât Uniunea nu a aderat la ea, un instrument juridic integrat formal în ordinea juridică a Uniunii (Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punctul 44, precum și Hotărârea din 15 februarie 2016, N., C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, punctul 45 și jurisprudența citată). Astfel, examinarea întrebării adresate trebuie să se realizeze numai din perspectiva drepturilor fundamentale garantate de cartă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 iulie 2016, Conseil des ministres, C-543/14, EU:C:2016:605, punctul 23 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 6 octombrie 2016, Paoletti și alții, C-218/15, EU:C:2016:748, punctul 22).

16 În ceea ce privește articolul 50 din cartă, trebuie subliniat că sancțiuni fiscale și proceduri penale care au ca obiect infracțiuni în materie de TVA și care urmăresc să asigure colectarea în mod corect a acestei taxe și să prevină evaziunea, precum cele în discuție în litigiile principale, constituie o punere în aplicare a articolelor 2 și 273 din Directiva 2006/112, precum și a articolului 325 TFUE și, așadar, a dreptului Uniunii în sensul articolului 51 alineatul (1) din cartă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punctele 24-27, precum și Hotărârea din 8 septembrie 2015, Taricco și alții, C-105/14, EU:C:2015:555, punctele 49, 52 și 53). Prin urmare, dispoziții de drept național care guvernează procesele penale având ca obiect infracțiuni în materie de TVA, precum cele în discuție în litigiile principale, intră în domeniul de aplicare al articolului 50 din cartă.

17 Aplicarea principiului *ne bis in idem* garantat la articolul 50 din cartă presupune în primul rând, după cum a subliniat avocatul general la punctul 32 din concluzii, ca aceeași persoană să facă obiectul sancțiunilor sau al proceselor penale avute în vedere.

- 18 Astfel, reiese chiar din formularea acestui articol, potrivit căreia „[n]imeni nu poate fi judecat sau condamnat pentru o infracțiune pentru care a fost deja achitat sau condamnat în cadrul Uniunii, prin hotărâre judecătorească definitivă, în conformitate cu legea”, că acesta interzice judecarea sau condamnarea aceleiași persoane mai mult de o singură dată pentru aceeași infracțiune.
- 19 Această interpretare a articolului 50 din cartă se coroborează cu Explicațiile cu privire la Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (JO 2007, C 303, p. 17), care trebuie luate în considerare în vederea interpretării acesteia (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, punctul 20). Cu privire la articolul menționat, aceste explicații fac trimitere la jurisprudența Curții referitoare la principiul *ne bis in idem*, astfel cum a fost recunoscut în calitate de principiu general al dreptului Uniunii anterior intrării în vigoare a cartei. Potrivit acestei jurisprudențe, principiul menționat, în orice caz, nu poate fi încălcat dacă nu aceeași persoană este sancționată mai mult de o singură dată pentru aceeași conduită ilicită (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 7 ianuarie 2004, Aalborg Portland și alții/Comisia, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, EU:C:2004:6, punctul 338, precum și Hotărârea din 18 decembrie 2008, Coop de France bétail et viande și alții/Comisia, C-101/07 P și C-110/07 P, EU:C:2008:741, punctul 127).
- 20 Curtea a confirmat jurisprudența menționată ulterior intrării în vigoare a cartei (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punctul 34).
- 21 În speță, din informațiile cuprinse în deciziile de trimitere, confirmate atât de anumite elemente ale dosarului pe care le are la dispoziție Curtea, cât și de guvernul italian în cadrul ședinței în fața acesteia, reiese că sancțiunile fiscale în discuție în litigiile principale au fost aplicate în privința a două societăți cu personalitate juridică, și anume S.A. COM Servizi Ambiente e Commercio și Evoluzione Maglia, în timp ce procedurile penale în discuție în litigiile principale îi vizează pe domnii Orsi și Baldetti, care sunt persoane fizice.
- 22 Rezultă astfel, după cum a subliniat avocatul general la punctul 36 din concluzii, că, în cele două proceduri penale în discuție în litigiile principale, sancțiunea fiscală pecuniară și procesele penale privesc persoane diferite, și anume, în cauza C-217/15, S.A. COM Servizi Ambiente e Commercio, care a făcut obiectul unei sancțiuni fiscale, și pe domnul Orsi, împotriva căruia a fost declanșată o procedură penală, și, în cauza C-350/15, Evoluzione Maglia, căreia i-a fost aplicată o sancțiune fiscală, și pe domnul Baldetti, împotriva căruia a fost declanșată o procedură penală, așa încât pare să nu fie îndeplinită condiția de aplicare a principiului *ne bis in idem* potrivit căreia obiectul sancțiunilor și al proceselor penale avute în vedere trebuie să îl facă aceeași persoană, ceea ce revine totuși instanței să verifice.
- 23 În această privință, împrejurarea că domnii Orsi și Baldetti sunt urmăriți penal pentru fapte săvârșite în calitate de reprezentanți legali ai societăților care au făcut obiectul unor sancțiuni fiscale pecuniare nu este susceptibilă să repună în discuție concluzia care figurează la punctul precedent.
- 24 În sfârșit, în temeiul articolului 52 alineatul (3) din cartă, în măsura în care articolul 50 din aceasta conține un drept ce corespunde celui prevăzut la articolul 4 din Protocolul nr. 7 la CEDO, este necesar să se asigure că interpretarea menționată mai sus a articolului 50 din aceasta nu ignoră nivelul de protecție garantat de CEDO (a se vedea prin analogie Hotărârea din 15 februarie 2016, N., C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, punctul 77).
- 25 Or, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, aplicarea de sancțiuni atât fiscale, cât și penale nu constituie o încălcare a articolului 4 din Protocolul nr. 7 la CEDO, atunci când sancțiunile în cauză privesc persoane, fizice sau juridice, distincte din punct de vedere juridic (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Pirttimäki împotriva Finlandei din 20 mai 2014, CE:ECHR:2014:0520JUD00353211, § 51).

- 26 Întrucât condiția potrivit căreia aceeași persoană trebuie să facă obiectul sancțiunilor și al proceselor penale avute în vedere nu este îndeplinită în cadrul procedurilor în discuție în litigiile principale, nu este necesar să se examineze celelalte condiții de aplicare a articolului 50 din cartă.
- 27 Prin urmare, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 50 din cartă trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiile principale, care permite declanșarea procesului penal pentru neplata TVA-ului după aplicarea unei sancțiuni fiscale definitive pentru aceleași fapte, atunci când această sancțiune a fost aplicată unei societăți care are personalitate juridică, în timp ce procesul penal menționat este declanșat împotriva unei persoane fizice.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 28 Întrucât, în privința părților din litigiile principale, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

Articolul 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiile principale, care permite declanșarea procesului penal pentru neplata taxei pe valoarea adăugată după aplicarea unei sancțiuni fiscale definitive pentru aceleași fapte, atunci când această sancțiune a fost aplicată unei societăți care are personalitate juridică, în timp ce procesul penal menționat este declanșat împotriva unei persoane fizice.

Semnături